

MARKUS OJALA EUROKRIISI VAHVISTAA EUROOPPALAISTA JULKISUUTTA

EURON KRIISIN VOI TULKITA
MONIN TAVOIN VAHVISTANEEN JA
LAAJENTANEEN EUROOPPALAISTA
JULKISUUTTA. EUROOPPALAISEN
JULKISUUDEN KANNALTA EUROKRIISIN
UUTISOINTIIN LIITTYY KUITENKIN
KESKEINEN ONGELMA: JOURNA-
LISMIN ELIITTIKESKEISYYS.

Toukokuussa 2011, euroalueen velkakriisin ollessa yhdessä lukuisista käännekohtistaan, Euroopan pääkaupungeissa seurattiin tiiviisti Suomen kompastelevia hallitusneuvotte-luja. Suomen "euroskeptisen" puolueen saavuttaman mittavan vaalivoiton jäljiltä finanssimarkkinoilla jännitettiin, millaiseksi Suomen uuden hallituksen linja muodostuisi Portugalin apupaketin ja Euroopan vakausmekanismin suhteen.

Eurooppalaisen julkisuuden katse oli hetkel-lisesti kääntynyt pohjoiseen, ja suomalaisilla poliitikoilla oli poikkeuksellinen tilaisuus kerätä kotimaata laajempi yleisö näkemyksilleen Euroopan velkakriisin syistä sekä niistä periaatteista, joilla ongelmaa pitäisi ratkoa. Erityisesti vaalivoittaja Timo Soini oli kysytty kasvo kansainvälisessä mediassa. Soini käytti tilaisuuden hyväkseen ja hankki näkyvyyttä puolueensa eurooppalaisia pelastuspaketteja vastustavalle linjalle muun muassa Bloombergin uutiskavanalla ja *The Wall Street Journaliin* laatimassaan kolumnissa.

Kansainvälinen media ei kuitenkaan ole ainoa foorumi, jolla käydään julkista keskustelua Euroopan tulevaisuudesta. Itse asiassa suurin osa eurokriisiä koskevasta uutisoinnista ja mielipiteenvaihdosta tapahtuu kansallisissa tiedotusvälineissä kunkin jäsenmaan omalla äidinkielellä. Pääosin kansallisesta mittakaavastaan huolimatta myös tämä keskustelu on olennainen osa eurooppalaista julkisuutta. Voidaankin sanoa, että eurooppalaista julki-

suutta rakentuu aina, kun joukkotiedotusvälineissä puhutaan tai kirjoitetaan Eurooppaa koskevista asioista.

EUROOPPALAISEN JULKISUUDEN IHANNE JA TODELLISUUS

Euroalueen velkaantuminen on paitsi jaettu taloudellinen ja poliittinen haaste myös lähtökohtaisesti julkinen ongelma. Julkinen keskustelu Euroopasta taas kytkeytyy monin tavoin eurooppalaiseen politiikkaan ja päätöksentekoon myös euroalueen kriisissä. Eurooppalaisen julkisuuden on kuitenkin pitkään nähty kärsivän hankalasti ratkaistavissa olevasta ongelmakehästä. Jäsenmaiden kansallinen uutismedia ei seuraa eurooppalaista politiikkaa likimainkaan samanlaisella tarkkuudella ja intensiteetillä kuin kotimaista politiikkaa. Osin juuri katkonaisen ja pinnallisen uutisoinnin seurauksena eurooppalaisten EU-tuntemus on jäänyt varsin heikoksi, eivätkä EU ja sen poliittiset prosessit kiinnosta kansalaisia.

Unioni koetaan etäiseksi valtokeskukseksi, jonka toimintaan kansalaisilla ei ole mahdollisuuksia juurikaan vaikuttaa. EU:n onkin katsottu kärsivän sekä legitimitettiin että demokratioajasta: yhtäältä edustukselliset instituutiot ja tiedotusvälineet eivät tarjoa EU:n päätöksenteolle samanlaista tilivelvollisuuden mekanismeihin perustuvaa oikeutusta kuin kansallisille hallituksille, ja toisaalta EU:n päätöksenteko ei riittävästi kytkeydy avoimeen, erilaisten poliittisten vaihtoehtojen välillä harkitsevaan julkiseen keskusteluun.

Nykyinen, pääosin kansallisiin ja paikallisiin tiedotusvälineisiin perustuva eurooppalainen mediajärjestelmä ei siis ole onnistunut rakentamaan ihanteellista koko maanosan kattavaa julkisuutta, joka toisi eurooppalaiset osaksi yhteistä julkista keskustelua, kytkeytyisi tiiviisti EU:n poliittiseen päiväjärjestykseen ja tuottaisi päätöksenteolle demokraattista oikeutusta. Ilman julkista etua edustavaa yleiseurooppalaista uutismediaa ja sen tuottamaa aktiivista päätöksentekoprosessien tarkkailua on jäänyt epäselväksi, kenelle esimerkiksi EU-komissio

tai Euroopan neuvosto ovat vastuussa ja miten julkisessa keskustelussa muotoutuvat poliittiset vaatimukset heijastuvat EU-johtajien päätöksenteossa.

EU:n päätöksentekoon läheisesti kytkeytyvää julkisuutta rakentuu harvoin kansallisessa mediassa. Tällaista ”vahvaa” eurooppalaista julkisuutta onkin usein luonnehdittu eliittikekseiksi pienten piirien keskusteluksi, jota käydään lähinnä EU-politiikkaan suoraan vaikuttavien poliitikkojen, virkamiesten, asiantuntijoiden ja intressiryhmien kesken ja pitkälti vain heidän käyttämässään uutisvälineissä, kuten *Financial Timesissa* ja EurActivin kaltaisissa EU-politiikan seuraamiseen keskittyneissä verkkolehdistä. Nämä suppeasti rajautuneet eurojulkisuudet eivät yhtäältä osallista riittävän laajoja kansanryhmiä tuottaakseen julkista oikeutusta EU:n päätöksenteolle, ja toisaalta ne eivät ole riittävän vahvoja tuottaakseen EU:n päätöksenteolle julkista tilivelvollisuutta.

VAHVISTUVA EUROJULKISUUS

Euron kriisin voi kuitenkin tulkita monin tavoin vahvistaneen ja laajentaneen eurooppalaista julkisuutta. Viimeistään keväästä 2010 lähtien Euroopassa on käyty liki taukoamatonta keskustelua euroalueen ongelmista. Kriisin myötä eurooppalaiset tapahtumat kiinnostavat uutismediaa ja kansalaisia aivan uudella tavalla. EU:n tärkeys omalle hyvinvoinnille ja taloudelliselle tulevaisuudelle tunnustetaan, ja EU-politiikasta ja eurokriisin hoidosta esitetään toisistaan merkittävästi poikkeavia näkemyksiä kansallisissa julkisuuksissa.

Lisäksi nämä kunkin jäsenmaan kansalliset keskustelut ovat myös kasvavassa määrin vuorovaikutuksessa keskenään. Erityisesti Ranskan, Saksan, Kreikan ja Italian sisäisestä kriisipoliittisesta keskustelusta on kantautunut ääniä myös suomalaiseen uutismediaan. Olemme siis ainakin jossain määrin perillä siitä, miten muualla Euroopassa keskustellaan koko Eurooppaa koskeavasta ongelmasta. Samalla eurokriisi on politisoinut Euroopan yhdentymiskehityksen ja sillä on ollut merkit-

täviä vaikutuksia viimeaikaisissa kansallisissa vaaleissa muun muassa Suomessa, Ranskassa, Espanjassa, Alankomaissa ja Kreikassa.

Uutisoidessaan eurokriisiä koskevasta päätöksenteosta ja välittäessään siitä käytävää julkista keskustelua kotimaiset tiedotusvälineet ovatkin edistäneet tärkeällä tavalla eurooppalaisen julkisuuden vahvistumista. Perinteisesti eurooppalaisen politiikan käsittely on ollut lyhytjänteistä ja hallitusvetoista uutisointia, eikä Suomen EU-politiikasta ole juuri syntynyt erimielisyyttä. Ylipäänsä Euroopan yhdentymiskehityksestä ja sen tavoitteista on käyty Suomessa vähän julkista keskustelua jäsenyysäänessyksen jälkeen.

Eurokriisin myötä yksimielisyys kansallisesta europoliitikasta on merkittävästi vähentynyt, kun poliittiseen järjestelmään on noussut selkeä haastaja perinteiselle puolueiden väliselle EU-politiikan konsensukselle. Osin tästä syystä kaikki eduskunta-puolueet ovat alkaneet tuoda julkisesti esiin EU-politiikkaansa koskevia tavoitteita ja erimielisyyksiä muiden puolueiden kanssa.

Lisäksi pitkittynyt eurokriisi on tarjonnut tilaisuuksia osallistua Euroopan kohtalosta ja Suomen EU-politiikasta käytävään julkiseen keskusteluun myös muille kuin johtaville poliitikoille: työmarkkinajärjestöt, tutkimuslaitokset, ekonomistit, akateemiset tutkijat, kansalaisjärjestöt ja taloustoimittajat ovat päässeet osaksi keskustelua ja tuoneet samalla uusia näkökulmia ja poliittisesta päiväkohtaisesta kriisiagendasta voimakkaastikin poikkeavia analyyseja ja ratkaisuehdotuksia julkisuuteen.

Niiden seurauksena myös käsitys eurokriisin hoitoa hallinneen poliittisen päiväjärjestyksen rajallisuudesta sekä päätöksentekoon liittyvien epädemokraattisten toimintatapojen ongelmista on voimistunut ja euromaiden johtaji-

en huippukokouksissa sopimat talouspoliittiset päätökset ovat saaneet osakseen runsaasti kritiikkiä. Päätöksentekijöiden on yhä vaikeampaa esittää oma linjansa ”ainoana vaihtoehtona”.

Pelastuspaketeille, rahoitusmekanismeille ja julkiselle vyönkiristykselle aidosti vaihtoehtoiset poliittiset ratkaisumallit ovat kuitenkin löytyneet todennäköisemmin kansainvälisestä mediasta, talouspolitiikkaan erikoistuneista blogeista ja muusta ”vaihtoehtomediasta” kuin varsinaisesta kansallisesta valtavirtajournalismista. Eurooppalaisen julkisuuden kannalta eurokriisin uutisointiin liittyikin keskeinen ongelma: journalismin eliitikeskeisyys.

KRIISIPOLITIIKAN NÄENNÄINEN KAHTIAJAKO

Eurokriisin julkisuudessa voidaan havaita kolme toisistaan erottuvaa toimijaryhmää. Yhtäällä on jäsenmaiden johtavien ministerien sekä EU:n keskeisten institutioiden johdon muodostama ”euroeliitti”, joka tekee kaikki merkittävät päätökset kriisin hoidossa. Toisaalla on eduskunnan, puolueiden ja joh-

tavien virkamiesten muodostama kansallinen poliittinen eliitti. Kolmannen ryhmän muodostaa moninaisten järjestöjen, liikkeiden, tutkijoiden ja asiantuntijoiden varaan rakentunut eurooppalainen kansalaisyhteiskunta.

Näistä ryhmistä uutismedian mielenkiinto keskittyy lähinnä kahteen ensimmäiseen. Eurokriisin journalismi seuraa ja kommentoi tiiviisti eurooppalaisen päätöksentekoliitin poliittista päiväjärjestystä velkaongelmien selättämiseksi. Tätä uutisointia se täydentää raportoiden euroeliitin toimia oikeuttavan ja arvostetun kansallisen eliitin kannanotoista. Samalla kriittisen kansalaisyhteiskunnan tarjoamat näkökulmat ja poliittiset vaihtoehdot jäävät pitkälti eurokriisikeskustelun sivuraiteille.

Päätöksen
tekijöiden
on yhä
vaikeampaa
esittää oma
linjansa
”ainoana
vaihtoehtona”.

Velkakriisin pitkittyessä yhä suurempi osa kansallisesta poliittisesta eliitistä – äänestäjien voimistuvia eurokriittisiä tunteja seuraten – on alkanut kyseenalaistaa eurooppalaisen valta-eliitin toimintaa eurokriisissä. Kritiikkiä on esitetty esimerkiksi päätöksenteon oikeudenmukaisuuden, toimenpiteiden taloudellisen ja sosiaalisen hinnan sekä niiden kansallista itsemääräämisoikeutta ja demokratiaa loukkaavien tendenssien näkökulmista. Arvostelun myötä eurokriisin hoito on voimakkaasti politisoitunut.

Euroeliitin ja kansallisten parlamenttien välillä kärjistyneen poliittisen konfliktin seurauksena on kuitenkin syntynyt tilanne, jossa tiedotusvälineissä esiin pääsevää kritiikkiä kriisin ratkaisutapoja kohtaan esitetään pääosin kansallisesta näkökulmasta. Tämä on ollut omiaan rakentamaan näennäistä valintatilannetta, jossa vaihtoehtoina ovat ”kansainvälisyyttä ja avoimuutta” korostava euroeliitti sekä ”kansallisia etuja puolustava ja sisäänpäin kääntyvä” nationalistinen rintama.

Erityisesti eurokriisin päätöksentekoa hallitsevaa politiikkaa tukevien hallituspuolueiden intresseissä on ollut samastaa kriisitoimenpiteitä koskeva kritiikki kansallismielisyyteen ja sulkeutuneisuuteen. Näin on voitu esittää, että kaikkien ”ulospäinsuuntautuneiden” ja eurooppalaiseen yhteistyöhön sitoutuneiden on hyväksyttävä nykyisen euroeliitin ajama linja. Myönteisyys eurooppalaista yhdentymistä kohtaan on siis voinut tarkoittaa ainoastaan tukea eurokriisiä hoitavalle päätöksentekoeliitille ja sen harjoittamalle politiikalle. Nykylinjan vaihtoehtona voi tästä näkökulmasta olla vain ero eurosta tai euroalueen romahdus – tai molemmat samaan aikaan.

Tässä näennäisen kahtiajaon asetelmassa on ollut vähän tilaa sellaisille eurokriisiä koskeville analyyseille ja avauksille, joissa hahmotel-

laan nimenomaan toisenlaista EU:ta ja uusilla periaatteilla ja valtuuksilla toimivia eurooppalaisia instituutioita. Erityisesti jälkikeynesiläisistä lähtökohdista ponnistavat visiot demokraattisesta ja alueiden taloudellista kehitystä aktiivisesti tasapainottavasta EU:sta ovat kuitenkin vahvistuneet eurooppalaisessa kansalaisyhteiskunnassa juuri eurokriisin inspiroimina. Uutismedian ja journalismin olisikin jatkossa syytä tietoisesti laajentaa eurokriisin julkisuutta ja ottaa lisääntyvässä määrin myös eurooppalaista vaihtoehtoa kartoittavat näkökulmat osaksi eurokriisistä käytävää julkista keskustelua.

JULKISUUS OSA EUROKRIISIN RATKAISUA

Eurokriisi on tuonut karulla tavalla esiin yhteisen raha-alueen ja koko maanosan voimakkaan keskinäisriippuvuuden sekä tarpeen kehittää markkinoita ja talouskehitystä riittävän tehokkaasti sääntelevää ja tasapainottavaa yhteistä päätöksentekoa. Kriisistä onkin tullut tärkeä suunnannäyttävä eurooppalaisen yhdentymiskehityksen tulevaisuudelle, ja se puolestaan on läheisesti riippuvainen eurooppalaisen julkisuuden kohtalosta.

Ilman vahvaa, kansalaisyhteiskunnan osallistavaa ja poliittiseen päätöksentekoon kytkeytyvää eurooppalaista julkisuutta EU:n demokratia- ja legitimititeettiongelmia ei voida ratkaista. Uutisoidessaan kriisipolitiikan hoidosta eurooppalaisilla päätöksentekofoorumeilla, seurattessaan sen vaikutuksia markkinoilla ja jäsenmaiden kansantalouksissa, välittäessään kriisipolitiikkaan liittyvää erimielisyyttä ja erilaisia poliittisia vaihtoehtoja, ja avatessaan kansalaisyhteiskunnasta kumpuavia vaihtoehtoisia näkökulmia kriisiin poliittinen talousjournalismi voi tärkeällä tavalla edistää eurooppalaisen julkisuuden vahvistumista. ▣